

Pregledavate arhivski sadržaj tjednika Forum.

Četiri hrvatske balerine na akademiji mitskog Boljšoj teatra

Kultura

Marko Stričević

pet, 18/11/2011 - 00:00

Izdanje: Broj 10

S cijelog područja bivše Jugoslavije jednu od najprestižnijih plesnih škola u svijetu polaze jedino Maja Lončar iz Splita, Tina Hatlak iz Čakovca, te Ana Pogorelić i Bojana Lipovšćak iz Zagreba.

Malo je zemalja na svijetu koje se po ičemu, osim po životnom standardu građana, mogu mjeriti s Rusijom. Od književnosti do kozmonautike, od medicine do telekomunikacija, u ovom izmaknutom, nesagledivom svijetu drastičnih krajnosti kroz zadnjih dvjesto godina događalo se pionirsko pomicanje mogućeg u gotovo svim sferama ljudskog stvaralaštva. Pritom malo koje civilizacijsko dostignuće čini Rusiju tako prepoznatljivom na preostalim osam devetina zemaljskog kopna, kao što to čini balet – najsofisticiraniji, najkompleksniji izum europske plesne tradicije i jedan od umjetničkih vrhunaca ljudske konceptualnosti. Sjedimo u Šabolovki, prastaraj moskovskoj ulici što je nekoć vodila prema selima koja su danas velegradske spavaonice, u omanjem stanu kojeg unajmljuje ogranak slavne umjetničke porodice Pogorelić. Na stolu sirovi losos, povrće, crveni kavijar i još svjež, avionom pristigla bakina pletenica iz Zagreba... Za stolom četiri djevojke – dok sjede na sofi listaju ženske časopise, mogle bi proći pod elegantne studentice zagrebačke ekonomije, filozofije, bilo čega... Ali čim ustanu i počnu se kretati, neka mačja, lebdeća gracioznost otkriva mlade balerine koje su, svaka na svoj čudnovat način, ušle u predvorje djevojačkih snova kada ih je na studij primila Moskovska državna akademija koreografije (MGAKH), u svijetu poznatija kao Baletna akademija Boljšoj teatra. Ono što je za kung fu borca hram Šaolin, za kompjuterskog geeka Silicijska dolina, a za klinca koji naganja balun Real Madrid ili Barcelona, za balerinu je kulturni Boljšoj. U Rusiji i šire ravna mu je jedino peterburška Akademija Agrippine Vaganove, ali

tamo stranci nemaju pristup. Moskovsku akademiju polazi sveukupno 750 studenata u dobi od 10 do 19 godina, pri čemu je stranaca svega devedesetak. Nekome bi se moglo učiniti da je Hrvatska s čak četiri predstavnice u ovom svijetu prepoznatljiva mala tvornica s bazenčićem talenata, ali manimo se tih mitova; svi sugovornici s kojima smo pričali na ovu temu požalit će se da je poslije raspada Jugoslavije stanje baleta u Hrvatskoj jedno i pomalo apsurdno - nešto kao klavir koji ima samo bijele tipke. U hrvatskim baletnim školama, naime, nema momaka. Možda je strah od predrasuda o homoseksualnosti baletana nadjačao umjetničke impulse mladih ljudi, jer nekoć ih se upisivalo po dvadesetak. Bilo kako bilo, s područja bivše Jugoslavije akademiju Boljšoja polaze samo Maja Lončar iz Splita, Tina Hatlak iz Čakovca te Ana Pogorelić i Bojana Lipovšćak iz Zagreba. – Veoma dobre djevojke, pristojne, odgojene – komentiraju dva starinski profesionalna sjedokosa gospodina što rade na porti tog osebujnog, sovjetski strogog akademijinog internata, s karakterističnim vremešnim kaučem iza pulta za sanjive, snježne zimske noći... Kako bismo ilustrirali dojam simpatične gospode, počnimo od najmlađe, 15-godišnje Ane Pogorelić. Kad ju prvi put čujete preko telefona, to je glas odgojenog djeteta koje s dirljivom učtivošću razgovara sa starijom osobom, i možete ju zamisliti kako poslije bezbrojnih fouettes, pirouettes i pas de deux, u sobici internata ispunjava romantične spomenare. No, kad s Anom sjedite za istim stolom i vodite intervju o baletu, s vama razgovara zapanjujuće odrasla, elokventna žena koja zna što želi i ima razrađene stavove o spektru stvari koje se oko nje događaju.

Odlepršale u svijet

– Meni nijedan drugi ples nije predstavljao dovoljan izazov poput baleta. Ništa nije toliko tanko razrađeno, toliko dobro osmišljeno i teško da bi me moglo impresionirati. Danas na balet gledam i kao na sredstvo za upo-znavanje svog tijela, ovladavanje njime do te razine da se poslije možeš baviti bilo kojim pokretom, ili suvremenom plesnom tehnikom – priča Ana, kćerka svjetski renomiranog pijanista Lovre Pogorelića. Roditelji su od malih nogu podržavali Anu u istraživanju umjetničkih talenata, da bi u prijetavanju između klavira i baleta izbor pao na potonjeg. Zadnje dvije godine u zagrebačkoj Školi za klasični balet, uz Spomenku Šparemblek kao nastavnicu, bile su vjerojatno presudne za silovit napredak koji je 14-godišnju djevojčicu učinio zanimljivom ponajboljoj baletnoj akademiji na svijetu. Zanimljivo, jedan od prozora kroz koji su djevojke iz Hrvatske mimo svih modernih pop draži i banalnih glazbeno-plesnih TV sadržaja odlepršale u ozbiljan svijet baleta, bio je Oscarom nagrađeni britanski film "Crvene cipalice" iz 1948. Snimljen prema bajci H. C. Andersena, film Powella i Preesburgera s Moirrom Shearer u glavnoj ulozi bavi se odnosom nadarene mlade balerine Vicky i koreografa Ljermontova (glumačka igra navodno je inspirirana stvarnim odnosom Diane Gould i Sergeja Djagiljeva). Nemilosrdni koreograf traži od Vicky da se odrekne ljubavi prema mladiću kako bi se posvetila umjetničkom savršenstvu... Sudbina je htjela da mnogo godina kasnije dileme filmske heroine na svoj način proživljavaju i junakinje ove reportaže. Sudeći po njihovim pričama, psihofizički dril na satovima Akademije MGAH podsjeća na neka davna vremena, kada su visoka umjetnost i njena perfekcija bili imperativ koji ne poznaje suvremene pedagoške, ni humanističke metode. Mnoge će asociirati i na suvremeniju fabulu o psihičkoj torturi kroz koju prolazi lik Natalie Portman u "Crnom labudu" Darrena Afronovskog. Ponekad se u djevojačkim opisima predavači Boljšoj akademije ukazuju kao filmski karakteri, gotovo mitska ledena bića – bogovi baleta koji u misiji stvaranja vrhunskog plesača svoje studente verbalno, neverbalno (a ponekad i fizički) ponižavaju gotovo kao da je riječ o oficirima koji slamaju duh nesretnih ročnika u kakvoj ruskoj nedodijli. Bit će da djevojke iz Hrvatske u internatu kraj metroa Frunzenskaja upoznaju rusko-sovjetski režim obrazovanja i odnosa prema autoritetu. – Ima li plakanja? O da, plakanje... To je svakodnevna pojava – smiju se one dok poput prekaljenih

zatvorskih veterana prepričavaju svoje anegdote. Bez samosažaljevanja, i dalje djelujući sretno. Mazohizam? Ne bismo rekli. Prije nešto izvan klasične definicije. Ljubav jest, i to velika. One znaju zašto su ovdje, a kako kaže poznati ruski aforizam, "lakih puteva ne tražimo"... – Ne poštuju nas kao osobe. Za njih ne vrijedimo, ne postojimo kao individue, žele nas pokopati... Znaju i psovati, popljuvati nas, na najraznovrsnije verbalne i neverbalne načine izraziti prezir dajući nam do znanja da smo nitko i ništa. Svaki od profesora na svoj način stvara taj odnos, u kojem su oni bića na vrhu, a mi masa koja mora izgarati od želje da ih ne razočara, jer oni pate kada ne uspijevamo usvojiti njihova znanja. U tom odnosu mi tek trebamo dospjeti na razinu na kojoj će nas barem malo poštivati. Pohvale na nastavi rijetke su, i ne baš velikodušne: "pravilno", "savršeno pravilno", i to je sve – sipaju dojmove djevojke, uglavnom uz smijeh dajući za pravo jedna drugoj, ali i učiteljima koji, jednostavno, jesu vrh i imaju svoj način na koji se do njega dolazi. Dečki, navodno, mnogo teže podnesu ćušku, ili neku gadnu rečenicu; ima ih koji će se na agresiju nasmijati, ali i onih koji u tim formativnim godinama padaju u depresivna stanja. Bojana, koja je najiskusnija među hrvatskih djevojkama s obzirom da ovdje živi već treću godinu, primjećuje da okrutnost blago popušta pri kraju obrazovanja, te da u pojedinim slučajevima već postaje simpatična.

Sklona fizičkim ispadima

– Profesorica iz karakternih plesova Irina Beljajeva, inače solistica Stanislavskog teatra, mlađa je žena, pa je sklonija fizičkim ispadima. Sama pokazuje sve vježbe, muške i ženske (pri čemu ih izvodi savršeno), pa kad se ona u tom transu ražesti, dohvati te onako uživiljena sa stavom "šta je", ispravi te, lupne gdje stigne, čak na kraju ispadne prirodna jer se ispuše i onda ti se iskreno nasmije u lice... I dečki se smiju, jer je toliko slatka i simpatična – priča Bojana, visoka plavokosa Zagrepčanka i nesuđena umjetnička klizačica. – Ista ta profesorica spremna te poslije nastave zadržati i tri sata samo s tobom raditi na nekom detalju kojim nije zadovoljna – dodaje. Bojanini roditelji prodali su stan na Jadranu i digli kredite kako bi njihova predana kćer, koja po vlastitim riječima "niti jedan dan ne želi provesti bez baleta", dobila vrhunsko obrazovanje na mitskome mjestu voljene umjetnosti. Za razliku od ruskih studenata, koji na MGAH upadaju besplatno, stranci moraju iskeširati između 12.500 i 13.000 eura za godinu dana studija. Nema klasične audicije, nego kandidati šalju videosnimke. Stručnjaci s akademije proučavaju tehničke fundamente i tjelesne predispozicije (skladne noge, lijepa stopala, duge ruke...) , pa zatim odabiru one za koje procijene da su "materijal" od kojeg se kroz njihove rigidne metode dade istesati vrhunski baletni umjetnik. Tini Hatlak, čije je predispozicije u čakovečkom vrtiću prepoznala Natalija Nikitina, ruska koreografinja koja je u gradu bez baleta odlučila iz temelja podići školu, moskovsku izobrazbu su sponzorirale razne međimurske tvrtke. Gradovi iz kojih dolaze djevojke dali su po deset tisuća kuna za jedan semestar, no čini se da tu podrška staje, jer se ne stimulira obrazovanje u inozemstvu, čak ni kada je riječ o ovakvim iznimkama, kada tražena akademska razina ne postoji u Hrvatskoj. Obitelj Maje Lončar također se snalazi kako zna i umije, a Pogorelići zbog Ane živi na relaciji Zagreb-Moskva. Njihov stan na Šabolovki nešto je poput moskovskog domaćeg kutka hrvatskim balerinama kada uhvate malo više vremena za šmug iz internata. Inače, režim ustanove isti je za sve polaznike: bez obzira što će Tina i Bojana uskoro navršiti 19 godina, imaju izlazak do 22 sata. Ako žele prespavati izvan internata, njihovi roditelji moraju poslati mail kako bi djevojke dobile dozvolu. Nastava im se nerijetko znade rastegnuti od devet ujutro do sedam navečer. Kada smo, pak, u nekovrsnoj press službi pokušali dogovoriti snimanje hrvatskih polaznica "za promociju baleta, ruske kulture i civilizacije u širem smislu", poslije tjedna uzaludnog nadmudrivanja s izvanvremenskim uredskim strukturama počelo se činiti da bi više smisla imalo pokušati dobiti dozvolu za ulazak u

neki od zatvorenih "svemirskih gradova" u Podmoskovju... Kad smo već digli ruke, stigla je telefonska odbijenica kroz dobroćudan, stariji ženski glas: "Razumijem vaše nezadovoljstvo, kao čovjek. Ali ovu školu vode baletni stručnjaci, a oni su ljudi koji drukčije gledaju na stvari. Dekanica Marina Leonova (bivša primabalerina Boljšoja, Zasluženi artist Rusije, op.a.) poručuje vam da je obrazovni proces već u punom tijeku i ne može dozvoliti ometanje koncentracije. Uostalom, djevojke koje želite snimati u ovom trenutku nemaju razloga biti prezentirane javnosti!"

Ljudi velikih karijera

I tu se vraćamo na spomenuti psihološki izazov s kojim se svakog dana suočavaju Tina, Ana, Maja i Bojana. Ambivalentnost odnosa učenikprofesor izvire iz činjenice da djevojke neizrecivo poštuju i zapravo vole svoje učitelje. Vjerojatno zato što ti neobični tirani nisu dokone bivše veličine, nego svojevrсни baletni misionari. Svi oni bivši su plesači u Boljšoju, ili priznati solisti koji su s razlogom dobili katedru, dakle ljudi neprocjenjivog znanja i autoriteta koji su nakon velikih karijera ostali fanatično predani umjetnosti i mada od studenata traže nemoguće, s vremena na vrijeme im pokažu što je to nemoguće i kako se njegove granice pomiču. – Elena Bobrova je žena takve vanjštine i kretanja da joj je dovoljno ući u prostoriju kako bi ostavila dojam osobe koja je prošla sve u plesu – priča Bojana – lako je zašla u godine, i dalje pokazuje vježbe, pa se tako dogodi da izvede dva čista pirouettea i ostane stajati, dajući tek naznake kakva je plesačica bila u mladosti... Maja i Ana istaknut će Irinu Sirovu, nekadašnju solisticu Permske opere iz čijih se završnih razreda probiru kadrovi za Boljšoj teatar. Metode Sirove su vrlo surove. – Na netu možete pronaći komentare njenih učenika da se radi o užasno teškoj i žestokoj ženi, što je doista istina. Ali ono što mi prema njoj osjećamo, jest strahopoštovanje. Ona je toliko dobar učitelj, da ju ne želimo iznevjeriti. Želimo da ima najbolje mišljenje o nama – objašnjava Ana. Neobična je ta životna škola baletnih plesača, u kojoj morate pomiriti umjetnički impuls i bespoštedni tehnički žrvanj, izrasti u individualca snažnog ega istesanog kroz godine predane skromnosti i poniznosti, razviti samopoštovanje uz maksimu da uvijek iznova morate ushićivati publiku. Kvartet hrvatskih balerina možda će jednog dana biti slavljen u svijetu, a možda koja od njih zapleše i u Boljšoju kao inozemni gost. I nismo ih pitali ima li ikakvog smisla ono što je Ljermontov tražio od Vicky u Crvenim cipelicama. Odgovor bi ionako bile samo riječi, a o ovim djevojkama govorit će djela. Možda jednog dana neke odgovore pronađemo u njihovoj umjetnosti.

Impressum

Forum.tm | Nakladnik: neprofitna udruga Dom kulture Zagreb | Adresa:
Nova cesta 115,

10000 Zagreb | email: domkulturezagreb@gmail.com | Uredništvo: Dom
kulture Zagreb

TKO? Neprofitna udruga Dom kulture **ŠTO?** Forum.tm, prostor za

slobodne ljude i one koji to žele postati **KADA?** Jučer, danas, sutra

GDJE? www.forum.tm ** ZAŠTO?** Da bi stvari bile jasnije